

על דלות הדיון בתקציב העוני

אריה ארנון

הדיון בתקציב, בו התמקדה תשומת הלב הציבורית ואשר הכריע את גורל הממשלה, התנהל בטונים גבוהים. אך האם נימוקי המתווכחים התייחסו אל העיקר? האם הטונים שיקפו את רמתו הגבוהה של הדיון? האם שמע הציבור דברי אמת העשויים לענות על מצוקותיו? או שמא המלים היו למסך עשן המסתיר יותר ממה שהוא מגלה? הדיון בתקציב לא תם וצפוי להעסיקנו בחודשיים הקרובים.

ראשית, חשוב לחזור ולהזכיר למתווכחים: מצבו של המשק הישראלי חמור ומדאיג. המשבר הכלכלי הוא אמיתי ובכך מודים סוף סוף גם שר האוצר וגם ראש הממשלה. החלטות נכונות עשויות לעזור והחלטות שגויות יחמירו את המצב. אך מהו "נכון" במקרה שלנו? האם יש הסכמה על טיב המחלה וטיבה של התרופה? על כך אמור היה הדיון להתקיים. במקום דיון רציני על המחלה הכלכלית הקשה ותרופות אפשריות לה, שמענו בעיקר ויכוח לא ענייני על סוגיות שנוגעות לשאלה רק באופן קלוש ומקורן בפוליטיקה הסקטוריאלית של ישראל.

חיבים לאמר שאם כל הכבוד לסוגיות שהפכו למוקד הדיון - גליל ונגב מול המתנחלים ולמרות שגם לי דעה בנושא (צריך לעזור לפריפריה בדרום ובצפון ולא למתנחלים) - זו הסחת דעת. זהו סעיף משני בתקציב שלא ישנה את השפעתו הכוללת. גם אם היו נענות דרישות העבודה, תקציב 2003 לא ימלא תפקיד של ממש ביציאה מהמשבר הכלכלי. זהו תקציב שמבטיח את המשך המיתון, עליית האבטלה, העמקת העוני ועלית אי השוויון. גם מתכנני יודעים זאת. התיקון עליו התווכחו בשצף קצף לא ישנה קביעות אלה.

מגישי התקציב, שר האוצר בברכת ראש הממשלה, טוענים, למעשה, כי אין מה לעשות. וזאת מדוע? משום שגם הם יודעים כי הסיבה היסודית להמשך המשבר מקורה במצב הבטחוני. לכן, לדעת שרון ושלוש, כשם שאנו במלחמת "אין ברירה" מדינית כך עלינו לנהל מלחמת "אין ברירה" כלכלית. האמנם? זו השאלה שהיתה צריכה להעסיק את המערכת הפוליטית: האם יש דרך אחרת? התשובה היא כן. יש ברירה מדינית ויש ברירה כלכלית. הברירה המדינית היא להפסיק את בזבוז הזמן ולחזור לדיונים על סיום האלימות ותחילת ההסדר עם שכנינו. בקצרה לאמר כן, למשל ל"מפת הדרכים" שהציע הקוורטט; זו דרך שממשלת ישראל דוחה.

אך גם אלה שאינם מאמינים בקיומה של דרך מדינית היו צריכים לדחות את עצות אחיתופל שקיבלו מהכלכלנים השמרנים ועורכי הדין שבאו להציל. הללו הסבירו כי העיקר היא היציבות ועבודה שווה להמשיך ולהעמיק את המיתון. לכן אימצו שרון ושלוש מדיניות של הרמת ידיים בפני המשבר הכלכלי והחליטו להפעיל את תקציב הקיצוצים: קיצוץ ברווחה, פגיעה במובטלים, פחות בריאות וחינוך. בקצרה תקציב של יותר עוני. לו היו קובעי המדיניות מאמצים איסטרטגיה כלכלית אחרת הם היו מחפשים דרכים להרחבת הפעילות המשקית בסיוע הממשלה ולחלוקה אחרת של נטל המשבר הכלכלי. נכון, היה בכך סיכון מסוים אך עתה יש וודאות כי המשבר ימשך והפערים יתרחבו. הדיון, לו היה רציני, היה מתמקד בסוגיות אלה. לצערנו אנו צופים, שוב, בדלות הדיון על תקציב העוני, אולי משום שעצות האחיתופל מקובלות על רבים מדי מהמתווכחים?